

Més enllà de Gaziel

Per tal de solucionar un problema, sembla que una condició important és procurar definir-lo bé. I definir bé un problema, especialment en l'àmbit polític, requereix fer, com a mínim, tres coses. En primer lloc, saber triar quina és la qüestió bàsica o decisiva a considerar. Òbviament, a més d'aquesta qüestió n'hi hauran d'altres, de caràcter econòmic, social, cultural que s'entrellacen amb la primera, però resulta impropcedent barrejar-les d'entrada. En segon lloc, definir un problema implica saber caracteritzar-lo amb la màxima precisió possible. Això requereix tant un acurat tractament conceptual com incloure totes les dades empíriques que li són rellevants. I en tercer lloc, cal saber on dirigir-se per buscar les possibles solucions, en l'àmbit de la teoria i el de la política comparada (Isaiah Berlin ja deia que les preguntes que es fan en filosofia o ciències socials només són intel·ligibles si sabem on anar a buscar les respostes).

La principal qüestió de fons en les democràcies plurinacionals és, potser, la del seu *demos*. En casos com Bèlgica, Canadà, el Regne Unit o Espanya, aquest repte es pot resumir en l'expressió: "Una democràcia, diversos *demos* nacionals". Les regles dels estats de dret d'aquests contextos, si volen ser justos (i sobreviure) han de donar resposta a aquest repte en els drets individuals i col·lectius, en la divisió de poders, en

les institucions i procediments de decisió (reconeixement, cotes d'autogovern en l'àmbit intern i internacional, regulacions asimètriques, drets de vet). Alexis de Tocqueville assenyalà, a la primera meitat del segle XIX, que la "tirania de la majoria" era un dels principals perills de les democràcies. Aquest perill té una clara concreció en el pluralisme nacional d'aquells estats.

Quines són les respostes que ofereix la política comparada per tractar de superar aquest repte? Es resumeixen en tres models: confederalisme o federalisme plurinacional, institucions de consens (consociatives) entre majories i minories permanents (Bèlgica, Suïssa), i regles per la secessió. Es tracta de solucions que poden establir-se per separat o bé combinar-se entre si. En tots els casos el que s'apunta són fórmules que facilitin un "escut de protecció" a les minories davant les decisions, procediments i pressions de les majories nacionals. Es tracta, doncs, més d'un repte de protecció liberal de les minories que d'un repte democràtic de participació d'aquestes en les institucions de l'Estat. La política comparada també mostra que la solució més adequada depèn de cada cas concret (història, situació internacional, tipus de cultura política, secessió majoritària, etcètera).

En el cas espanyol, els dos primers tipus de solucions s'han revelat impossibles d'establir. La cultura política dels dos principals partits nacionalistes espanyols (PP, PSOE) no permet arribar a aquest tipus de

solucions. De fet, tant les concepcions unitaristes i de conservadorisme tradicional del PP, com les jacobines i uniformistes del PSOE reflecteixen un fons cultural comú, intel·lectualment i moralment desfasat, i gens pluralista en termes nacionals.

Aquest és un tema estructural. Afecta el marc conceptual i pràctic des d'on aquells partits pensen la democràcia. La situació política actual reflecteix un contrast entre dues visions sobre el que ha de ser un Estat de dret en una societat plurinacional del segle

Vénen temps que caldrà gestionar amb molta racionalitat i, sempre, amb molta intel·ligència emocional

XXI. Es tracta d'un contrast, de moment irreductible, entre una visió uniformitzadora –fins i tot quan planteja preteses "reformes federals"– i una visió de canvi independentista donada la impossibilitat pràctica de procedir a un veritable reconeixement i acomodació política de Catalunya, en tant que realitat nacional diferenciada, en el marc polític espanyol. A Catalunya, l'optimisme polític s'ha acostumat a administrar amb comptagotes; el pessimisme a paletades. Tanmateix, bona part dels ciutadans han començat a fer una revolució intel·lectual i

pràctica semblant a la que fa uns anys va fer el Barça: establir un model i un projecte propi, i vèncer l'històric pessimisme i les seves derivades (fragmentacions ideològiques, minifundismes organitzatius, etcètera).

La política catalana sembla apuntar que les generacions actuals han decidit fer antequada la reflexió escèptica de Gaziel fa més de quatre dècades (*Història de 'La Vanguardia'*): "Cal no perdre mai de vista que el sentiment catalanesc és una realitat vivíssima, probablement indestructible però difusa, passiva, sense nervi, que només sorgeix i actua en rars moments excepcionals i sempre –això és terrible!–, no pas per propi impuls i vigoria, sinó burxada i ferida per exteriors ofenses. És la injustícia aliena el que la mou, més que la consciència de la justícia pròpia". Ho comprovarem en el proper trienni (2014-2016). Vénen temps interessants, d'història oberta, de marcs internacionals. Potser seran temps poc lírics, salpebrats amb una èpica continguda, quasi estoïca, i que caldrà gestionar amb molta racionalitat, a vegades amb contundència i, sempre, amb molta intel·ligència emocional. Retinguem R. Aron: "Malgrat que haguem perdut el gust per les profecies, no podem oblidar el deure de les esperances". La majoria dels ciutadans de Catalunya i les seves institucions han interioritzat que la independència és possible. Ara l'han de fer probable. I després, irreversible.●